

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Σε ἀναζήτηση τοῦ χαμένου... μέλλοντος

Φθάσαμε καὶ σ' αὐτό. Δίπλα σ' ὅλες τὶς ἄλλες διεκδικήσεις δικαιωμάτων, στὴν ἰσότητα, στὴν ὑγεία, στὴν ἐκπαίδευση, στὴν ἐργασία, στὴν κατοικία, στὴν πληροφόρηση, στὶς διακοπές — ἀκόμα καὶ στὴ διακοπὴ τῆς κηΐσεως —, οἱ ἄνθρωποι διεκδικοῦν τώρα καὶ τὸ δικαίωμα νὰ σκέπτονται τὸ μέλλον τους. Διεκδικοῦν δηλαδὴ τὸ δικαίωμα ἢ ζωὴ τους νὰ μπορεῖ νὰ προβάλεται στὸ μέλλον, νὰ μὴν εἶναι μιὰ ζωὴ πού νὰ περιορίζεται σ' ἓνα διαρκὲς παρὸν ἢ παρελθόν, ἀλλὰ νὰ εἶναι μιὰ ζωὴ μὲ μέλλον. Νὰ ζῆ ὁ ἄνθρωπος σ' ἓνα παρὸν πού νὰ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ὀραματίζεται τὸ μέλλον. Πρόσφατα, τὸν περασμένο Σεπτέμβριο, μιὰ μεγάλη διάσκεψη στὶς Βρυξέλλες συζήτησε ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ζήτημα¹.

Ἄν θέσουμε τὸ θέμα διαφορετικά, θὰ διερωτηθοῦμε γιατί σήμερα ὑπάρχει τόσο μεγάλη ἐνασχόληση μὲ τὴ διευρεύνηση τοῦ παρελθόντος μας, εἴτε σὲ συλλογικὴ βάση, ἀναζητώντας τὴν ἀπώτερη καταγωγή μας ὡς βιολογικοῦ εἶδους, ὡς ἀνθρώπινου γένους, εἴτε σὲ ἀτομικὴ - οἰκογενειακὴ βάση, νὰ φθάσουμε δηλαδὴ, μὲ τὴν κατάρτιση οἰκογενειακῶν δέντρων, ὅσο γίνεται μακρύτερα στὸ ἀπώτερο παρελθόν μας, ἀναζητώντας στὴ γενεαλογία μας μιὰ ἀσφάλεια καὶ μιὰ προστασία πού τὸ παρὸν ἢ τὸ μέλλον ἀδυνατεῖ νὰ μᾶς παράσχει. Ἀκριβῶς ἢ ἔλλειψη ὀραματισμοῦ καὶ ὀραμάτων γιὰ τὸ μέλλον καὶ ἢ ἀπουσία ἐγγυήσεων γιὰ τὴν ἐκβασὴ του, τὸ ἀδελον, μᾶς ὀδηγεῖ σὲ ἀναδρομές. Ἡ ζωὴ μας γίνεται «ρετρο» τῆ στιγμῆ πού ἔπρεπε νὰ προβαλλόμεθα πρὸς τὸ μέλλον καὶ νὰ ἰχνογραφοῦμε τὸ σχέδιό της πρὸς τὰ ἔμπροσ².

Τὸ σχέδιο ζωῆς

Γιὰ νὰ θεραπεύσει αὐτὴν ἀκριβῶς τὴ δυσκολία ἢ σύγχρονη Παιδαγωγικὴ καὶ γιὰ νὰ δώσει μιὰν ἄλλην προοπτικὴ στοὺς νέους, πέρα ἀπὸ προγραμματισμοὺς καὶ σχεδιασμοὺς πού τοὺς προσανατολίζουν σχολικὰ καὶ ἐπαγγελματικὰ

καὶ καθορίζουν τὸ ἄμεσο ἢ ἔμμεσο μέλλον τοῦ μαθητῆ, προβάλλει σὰν ἄμεσης ἀναγκαιότητας προτεραιότητα τὸ *σχέδιο ζωῆς*³.

Δὲν ἀρκεῖ μόνο ἢ τροχιοδρομηση τῆς πορείας τοῦ μαθητῆ σὲ μιὰ σχολικὴ ἐκπαίδευση πού θὰ τοῦ ἐξασφαλίσει μιὰ ἐπαγγελματικὴ δραστηριότητα ἀργότερα. Ἀπαιτεῖται, αὐτὲς οἱ ἀναφερθεῖσες παράμετροι, νὰ ἐνταχθοῦν σὲ ἓνα συνολικὸ προσωπικὸ σχέδιο ζωῆς πού νὰ ἀφορᾷ ὄχι μόνο στὶς γνωσιολογικὲς πτυχές τοῦ νέου καὶ στὰ οἰκονομικὰ ἢ κοινωνικὰ ὀφέλη πού μπορεῖ νὰ τοῦ ἀποφέρουν. Τὸ σχέδιο ζωῆς ὀφείλει νὰ λάβει ὑπόψη καὶ ὅλες τὶς ἄλλες πολιτιστικὲς, πνευματικὲς ἢ θρησκευτικὲς ἀξίες πού ἐξασφαλίζουν ποιότητα ζωῆς καὶ τῆς δίνουν νόημα.

Τὸ σχέδιο ζωῆς ἑνὸς νέου ἀνθρώπου πρέπει νὰ λαμβάνει ἀκόμα ὑπόψη τὶς προσωπικὲς ἀνάγκες του ἀλλὰ καὶ τὶς δυνατότητές του καὶ τὸ πῶς αὐτὲς θὰ μπορέσουν νὰ λειτουργήσουν, καὶ ἀτομικὰ καὶ κοινωνικὰ. Ὁ νέος δὲν εἶναι ἓνα ἐξάρτημα τῶν γονιῶν του, τοῦ σχολείου, τῆς εὐρύτερης κοινωνίας ἢ τοῦ κράτους. Στὸ σχεδιασμὸ τῆς ζωῆς του ὄλ' αὐτὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν συνολικὰ καὶ ὄχι μονοδιάστατα. Γιατὶ ἐφόσον ὁ νέος εἶναι ἓνα πολυδιάστατο ὄν, ἀλλὰ καὶ ὁ κόσμος μέσα στὸν ὁποῖο καλεῖται νὰ ζήσει εἶναι καὶ αὐτὸς πολυδιάστατος, τὸ σχέδιο ζωῆς τοῦ νέου ἐκ τῶν πραγμάτων θὰ σχεδιαστεῖ κατὰ τρόπο πολυδιάστατο.

Δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις

Αὐτὸ μᾶς ὀδηγεῖ νὰ θεωρήσουμε αὐτὸ τὸ δικαίωμα στὸ μέλλον καὶ ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τῶν καθηκόντων πρὸς τὸ μέλλον. Καὶ τῶν ἰδίων τῶν νέων ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων παραγόντων πού ἀσχολοῦνται μ' αὐτοὺς καὶ σχεδιάζουν μ' αὐτοὺς τὸ μέλλον τους. Καὶ πρῶτα πρῶτα νὰ δείξουν ὅτι τοὺς ἐνδιαφέρει τὸ μέλλον τῶν νέων, τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν τους.

Αὐτὸ προϋποθέτει ριζικὴ ἀλλαγὴ νοοτροπίας

όλων μας. Και πρώτα πρώτα εγκατάλειψη μιᾶς «διαχειριστικής» καὶ μόνον στάσεως ἔναντι ἐκκρεμῶν ὑποθέσεων. Ἐγκατάλειψη τῆς ἀρχῆς τοῦ «ὄσα πᾶνε κι ὄσα ἔρθουν». Κι αὐτὰ ἔχουν ἀσφαλῶς τὴ θέση τους καὶ ἀπαιτοῦν τὴ φροντίδα μας. Ἄλλὰ δίπλα στὰ «ὄσα» χρειάζεται νὰ ὑπολογιστοῦν καὶ τὰ «πόσα». Νὰ ὑπολογιστοῦν καὶ οἱ ἀνάγκες: οἰκογενειακές, κοινωνικές, κρατικές καὶ τὸ «πῶς» καὶ ἀπὸ ποιές «πηγές» καὶ μὲ ποιούς «ρυθμούς», καὶ μὲ ποιά πορεία πρὸς τὴν «ἀνάπτυξη» θὰ καλυφθοῦν. Νὰ δειχτεῖ δηλαδὴ ὅτι ἡ ζωὴ δὲν σχεδιάζεται μόνο ἐπὶ καθημερινῆς βάσεως. Ὁ ἡμερήσιος κύκλος εἶναι μόνο ἓνας κύκλος τοῦ χρόνου. Δίπλα σ' αὐτὸν ὑπάρχουν περισσότεροι πού ἐμπεριέχονται ὁ ἓνας στοὺς ἄλλους καὶ μᾶς βοηθοῦν σὲ εὐρύτερους καὶ μακροπρόθεσμους προγραμματισμούς.

Οἱ νέοι, γιὰ νὰ δώσουν ἐμπιστοσύνη στοὺς μεγαλύτερους, ὅτι φροντίζουν γιὰ τὸ μέλλον τοῦ τόπου ἀλλὰ καὶ τὸ δικό τους, θὰ πρέπει νὰ ἔχουν πειστεῖ ὅτι πράγματι ἐργάζονται καὶ ἐπεξεργάζονται σχέδια ἐν ὄψει τοῦ μέλλοντος. Αὐτὸ εἶναι σαφές. Ἡ μελλοντο-λογία νὰ εἶναι «λόγος ἔμπρακτος» γιὰ τὸ μέλλον καὶ ὄχι παραπεμπτικά ἀναβλητικός. Ὁ λόγος γιὰ τὸ μέλλον νὰ προετοιμάζει μὲ συγκεκριμένες διαδικασίες αὐτὸ τὸ μέλλον χωρὶς νὰ εἶναι ἀπλᾶ ὑποσχετικὸς καὶ χωρὶς ὑποχρέωση νὰ τηρηθεῖ. Νὰ ἔχει δείγματα ἤδη ἀπὸ τώρα, ἀπὸ ἐδῶ, γιὰ τὸ τότε καὶ τὸ ἐκεῖ.

Μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς σωτηρίας

Ίσως οἱ πολιτικοί, κοινωνικοί, πνευματικοί καὶ ἐκκλησιαστικοί μας ταγοὶ νὰ πρέπει νὰ ἐγκύβουν στὴν ἱστορία τῆς σωτηρίας γιὰ νὰ δοῦν πῶς ὁ Θεὸς διαχειρίστηκε καὶ οἰκονόμησε τὶς ἀνθρώπινες καταστάσεις καὶ πῶς χάραξε ἓνα δρόμο ὅπου ὅλες οἱ ὑποσχέσεις Του εὕρισκαν τρόπους νὰ ἐκπληρωθοῦν. Τὸ *σχέδιο ζωῆς* γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὸν κόσμον ἦταν συγκεκριμένο. Παρὰ τὶς δυσκολίες πού προέκυψαν ἐτηροῦσε ἀμετακίνητη τὴ βούλησή Του γιὰ τὴ σωτηρία μας.

Ἐχοντας θέσει συγκεκριμένους στόχους διατήρησε τὴν εὐελιξία καὶ τὴν πρωτοβουλία τῶν κινήσεων, ὥστε παρὰ τὰ ἐμπόδια πού παρεμβάλλονταν νὰ μπορεῖ νὰ μὴ διαταραχθεῖ τὸ ἀρχικὸ σχέδιο. Ἄνεδεικνυε δικούς του ἀνθρώπους πού ἐγγυῶνταν μὲ συνέπεια τὴ συνέχεια τῆς πραγματώσεως τοῦ σχεδίου Του, μέχρις ὅτου

ἤλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ἐξαπέστειλε τὸν υἱὸν Του, γενόμενον ἐκ γυναικὸς καὶ ὑπὸ νόμον ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ καὶ μαζί τους καὶ ὅλους ἐμᾶς.

Εἶναι φορὲς πού ὅλα αὐτὰ φαντάζουν οὐτοπικά σὰν τὸν ἴδιο τὸν Κύριο, γιὰ τὸν ὅποιο οὐκ εὐρέθη τόπος ἐν τῷ καταλύματι γιὰ νὰ γεννηθεῖ καὶ πού στὴ συνέχεια δὲν εἶχε τόπον πού τὴν κεφαλὴν κλίνη. Πῶς νὰ βρεθεῖ βέβαια τόπος γι' Αὐτὸν ἀφοῦ εἶναι παντοῦ καὶ πουθενὰ καὶ πού δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ Τὸν ἐντοπίσουμε ὄντας ἀχώρητος;

Θὰ ἦταν ὅμως χρήσιμο νὰ πιάσουν τόπο, μέρες πού ἔρχονται καὶ πού γιορτάζουμε τὴ γέννησή Του, οἱ ἐνέργειες πού ὁ Θεὸς ἔκανε γιὰ νὰ προωθήσῃ τὸ *σχέδιο ζωῆς* πού σκέφτηκε γιὰ μᾶς καὶ νὰ μᾶς παραδειγματίσουν γιὰ τὸ πῶς καὶ μεῖς μὲ συνέπεια καὶ συνέχεια θὰ μπορέσουμε νὰ σχεδιάσουμε μαζί μὲ τοὺς νέους μας τὸ μέλλον τους καὶ νὰ τοὺς συμπαρασταθοῦμε στὴ ζωὴ τους ἐδραίωνοντας τὴν πεποιθήσῃ τους ὅτι ἔχουνε, κι ἐμεῖς μαζί τους, δικαίωμα στὴ ζωὴ καὶ στὸ μέλλον καὶ μάλιστα περισσόν.

Καλὰ Χριστοῦγεννα!

1. Στὰ πλαίσια τῶν «Συναντήσεων γιὰ τὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ δικαιώματα» πού ὀργάνωσε ὁ Σύνδεσμος Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων στὸ Μέγαρο Συνεδρίων τῶν Βρυξελλῶν στὶς 28 Σεπτεμβρίου 1996. Ἡ πληροφορία δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Cahiers de Télévision, τεύχος 111 μηνὸς Ὀκτωβρίου 1996, σ. 2.

2. Πρὸβλ. τὸ ἄρθρο τοῦ Jean-Michel Normand γιὰ τὴν «ἀγορὰ τῆς νοσταλγίας», στὸ ὅποιο ἀναφέρεται στὴν ἐμπορευματοποίηση τοῦ παρελθόντος (ἐφημερίδα «Le Monde» στὴν ἐβδομαδιαία ἐκδόσή της 18 Ἰουλίου 1996, σ. 1 καὶ 6). Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συγχρόνων γιὰ τὸ πανάρχαιο μυστήριο τῆς τέχνης τῶν σπηλαίων συνδέεται μὲ τὴν ἀναζήτηση ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τῶν ριζῶν του. Ὁ φιλόσοφος Ζὰν Μπουντριγιὰρ ἀναφερόμενος στὸ φαινόμενο αὐτὸ σημειώνει: «Αὐτὴ ἡ φαντασία γιὰ τὶς ἀπαρχές μας ὀφείλεται στὸ ὅτι ἔχουμε χάσει τὴν αἴσθησι τοῦ μέλλοντος. Ἐτοι ἐπιστρέφουμε σ' ἓνα παρελθὸν γιὰ νὰ αὐτοεπιβεβαιωθοῦμε, βρίσκοντας τὶς ρίζες μας. Μοιάζει σὰ νὰ θέλουμε νὰ πεισθοῦμε ὅτι θὰ συνεχίσουμε σὰν εἶδος» (ἀνταπόκριση τῆς «Herald Tribune» στὴν «Καθημερινή» τῆς 15 Αὐγούστου 1996.

3. Περισσότερα γιὰ τὸ *σχέδιο ζωῆς* βλ. στὴν πρόταση τῆς κλινικῆς ψυχολογίας καὶ μέλους τοῦ Δ.Σ. τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως Γονέων (E.P.A.) Ἐλένης Σταυροπούλου πρὸς τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τῆς E.P.A., μὲ ἀφορμὴ τὴν ὀργάνωση Συνεδρίου καὶ Σεμιναρίου πάνων στὸ θέμα αὐτὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1995 στὸ Στρασβούργο. Τὸ περιοδικὸ «Famille et Éducation» ἐξέδωκε τὰ Πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου καὶ ἄλλα ἐνδιαφέροντα ντοκουμέντα. Λεπτομέρειες στὸ τεύχος Ἰουνίου - Ἰουλίου 1996, σ. 50-51.